

BRABANT

LANDSCHAPPEN VAN ALLURE | DE LINIE

DE BRABANTSE WAL

STEENBERGEN

C | 2013

ACHTERGROND

1.1 Achtergrond

In West-Brabant, waar de Zuidwestelijke delta het Brabantse zand ontmoet, verheft zich een indrukwekkende wal. Gezien vanuit Zeeland rijst het gebied als het ware op uit de vlakke zeekeleipolders. De wal vormt een spil op de overgang van zand, klei en veen.

Om de aantrekkelijkheid van het gebied voor toerisme en recreatie, wonen, bedrijvigheid en ondernemerschap te behouden en waar mogelijk te vergroten, is het wenselijk om de herkenbaarheid en beleefbaarheid van De Wal verder te versterken. Centraal daarbij staat het versterken van de (ruimtelijke) karakteristieken van de Wal, het versterken van contrasten door landschapsherstel in omliggende gebieden, verbindingen leggen en het toevoegen van nieuwe elementen en structuren.

Gebieden versterken en slim verbindingen leggen, waarbij ruimtelijke kwaliteit samengaat met ondernemen en beleven: dat is het streefbeeld voor het contrastrijke landschap van De Brabantse Wal. Een Landschap met Allure!

Dit streefbeeld is uitgewerkt in een aantal projecten, de zogenaamde robuuste projecten. Deze robuuste projecten zijn gebaseerd op de vier kenmerken van het gebied. Dit zijn het militaire verleden, de turfhistorie, de steilrand van de wal en de uitgestrekte natuurgebieden. De robuuste projecten betreffen:

1. DE LINIE:

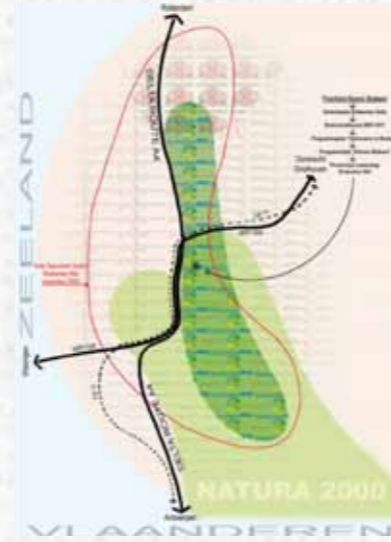
Het militaire verleden komt tot uiting in het robuuste project De Linie, waarin de West Brabantse waterlinie met zijn inundatiegebieden, schansen en forten centraal staan. Onderdelen van het project zijn het restaureren van deze elementen en natuurontwikkeling in het krekengebied (voormalig inundatiegebied).

2. DE ZOOM:

De turfhistorie is de gemeenschappelijke basis in het project De Zoom, waarin een aantal turfvaarten met hun kunstwerken beleefbaar en bereikbaar worden gemaakt. De route langs die turfvaarten vormt een dubbelzijdige stad-land-verbinding tussen Bergen op Zoom en Roosendaal. Daarnaast worden van een aantal gebieden, gelegen aan deze verbinding, de natuurlijke, landschappelijke en recreatieve waarden versterkt.

3. DE STEILRAND

Het project De Steilrand beoogt het herstel van de wal zelf.

Figuur 1 De Brabantse Wal

4. GRENZELOOS GROEN:

In het project Grenzeeloos Groen werken landgoedeigenaren en terreinbeherende organisaties samen om de groene basis van de Brabantse Wal te versterken en beleefbaar te maken.

1.2 De Brabantse Wal

Het meest opvallend in het landschap van de Brabantse Wal is de steilrand: een abrupte overgang van de hoger gelegen zandgronden naar de lager gelegen zeekeleipolders. Het contrast van de wal met zijn omgeving, is hier het grootst. De steilrand slingert van Ossendrecht langs Hoogerheide, Woensdrecht, Bergen op Zoom en Halsteren tot Steenberg. De steilrand is aangemerkt als aardkundig waardevol gebied. De steilrand bereikt hoogten van ongeveer 20 meter boven NAP. Het landschap langs de steilrand is rijk getekend door een historie van oorlogen, (turf-)ontginning, overstromingen en inpolderingen. De abrupte overgang van hoog naar laag zorgt voor een verrassend gevarieerd en bijzonder landschap. Alle projecten op De Brabantse Wal zijn er op gericht om deze contrasten en overgangen naar omliggende landschappen te versterken en nog meer herkenbaar en beleefbaar te maken. De wal zorgt voor (ruimtelijke) samenhang in het gebied. Er is een gezamenlijke identiteit en een gezamenlijke geschiedenis. De (strategische) ligging van de wal en de aanwezigheid van diverse overgangen binnen een beperkt gebied, zijn bepalend geweest voor hoe de gebieden zich op en rond de wal in de loop der tijd hebben kunnen ontwikkelen. Echter, soms zijn verbindingen en relaties vervaagd of is het gebied doorsneden geraakt, bijvoorbeeld door infrastructuur. Ook is sinds begin vorige eeuw de steilrand op enkele plaatsen aangetast.

In het gebied De Brabantse Wal kunnen vier gebieden worden onderscheiden. Deze gebieden kennen verschillende landschapsstructuren en hebben daarmee een eigen identiteit. Deze contrasten maken het gebied 'De Brabantse Wal' zo uniek. Deze contrasten zijn nu niet altijd duidelijk. Daarom zijn alle projecten op De Brabantse Wal er op gericht om deze contrasten meer herkenbaar en beleefbaar te maken.

Dat het gebied De Brabantse Wal uniek is, wordt onderstreept door het feit dat De Brabantse Wal is aangemerkt als:

- aardkundig waardevol gebied (Provincie Noord-Brabant 2005);
- cultuurhistorisch waardevol gebied (Nota Belvédère, Tweede Kamer, 1998);
- beschermd natuurgebied, Natura 2000 (Europese Unie, Vogelrichtlijn 1979, Habitatrichtlijn 1992);
- Provinciaal Landschap (Provincie Noord-Brabant 2009).

lees verder op pagina C van binnenwerk

LANDSCHAPPEN VAN ALLURE | DE LINIE

DE BRABANTSE WAL

STEENBERGEN

t | 2013

BIDBOOK

BIDBOOK

Inleiding

In West-Brabant, waar de Zeeuwse wateren het Brabantse land raken, verheft zich sinds mensenheugenis een indrukwekkende aarden wal. Dit aardkundige kunstwerk torent aan alle kanten uit boven het landschap dat zich heeft gevormd op de overgang van zand, klei en veen. De boommarter, ijsvogel, slechtvalk en otter vinden er nu of in de toekomst hun habitat. Maar ook onze oorlogvoerende voorouders zochten er bescherming: in een linie van forten waarvan de omgeving onder water kon worden gezet. In vrediger tijden vormden veen en waterwegen de basis voor turfwinning en -handel. Al die sporen zijn er nog. Ze hoeven alleen maar zichtbaar en toegankelijk te worden gemaakt. Dan verschijnt er niet alleen een voor Nederland uniek landschap, maar openen zich ook talrijke nieuwe economische perspectieven. Ruimtelijke kwaliteit en ondernemen en beleven: dat is het streefbeeld voor het contrastrijke landschap van De Brabantse Wal!

Op De Brabantse Wal is de streekorganisatie Brabantse Wal actief waarin tal van instanties, actieve burgers en ondernemers zijn vertegenwoordigd. Zij stellen zich tot doel de bestaande contrasten in het gebied verder te accentueren en de landmarks via routes met elkaar te verbinden. Zo moet De Brabantse Wal nóg aantrekkelijker worden voor toerisme en recreatie, wonen en bedrijvigheid. Uitgangspunt bij deze ontwikkeling is dat de kwetsbare gebieden worden ontzien. In het kader van Landschappen van Allure gaan de volgende projecten daar aan bijdragen:

PROJECT DE STEILRAND

Aan de westelijke kant van De Brabantse Wal, uitkijkend over het water, is door de invloed van de zee en de Schelde een steile wand ontstaan. Deze Steilrand is hét beeldmerk voor De Brabantse Wal en bereikt op een aantal plekken een hoogte van meer dan twintig meter. Vooral komend vanuit Zeeland is deze rand in vol ornaat te bewonderen. Door De Steilrand zijn er hoogteverschillen en plotselinge overgangen naar omliggende landschappen. Mede door ingrijpen van de mens zijn hier rijke contrasten ontstaan: met militaire stellingen, vestingsteden, middeleeuwse veenontginningen, landgoederen, polders, en wijde uitzichten, afgewisseld door besloten bossen. Alle projecten op De Brabantse Wal zijn er op gericht om deze contrasten en overgangen naar omliggende landschappen nog meer herkenbaar en beleefbaar te maken. Met het project De Steilrand wordt invulling gegeven aan de rode draad die door dit Landschap van Allure loopt.

PROJECTEN DE LINIE EN DE ZOOM

Het historische centrum van de oude vesting Steenbergenvormt het startpunt voor een reis naar de militaire geschiedenis van het gebied. De forten aan de noordkant van De Wal, Fort Henricus en Fort de Roovere, zijn tegen die tijd (2020) gerestaureerd. Daar kunnen bezoekers kennis nemen van de betekenis en de invloed van De Linie, de West-Brabantse Waterlinie. De Zoom, een oude turfvaart, is nu praktisch volledig dichtgegroeid. Eenmaal heropend bieden tochten over en langs de Zoom letterlijk een dwarsdoorsnede van de verschillende landschappen, van het vroegere veengebied tot de 'kloof' waarmee de Zoom De Wal doorsnijdt. En steeds opnieuw steekt het militaire verleden van het gebied de kop op.

ONDERNEMENDE LANDGOEDEREN

Op De Brabantse Wal leveren de landgoedeigenaren met hun cultuurhistorisch en ecologisch waardevol eigendom een bijdrage aan het bijzondere karakter van het omliggende landschap. Voor de verkoop van streekproducten werken boeren en recreatieondernemers op De Brabantse Wal samen met collega's in andere regio's. Zo vergroten zij hun afzetgebied en de consument weet wat hij koopt: een product van deze bodem. De Brabant brede aanpak, gericht op ondernemende landgoederen, maakt deel uit van elk van de genoemde projecten. Samen met landgoedeigenaren worden de mogelijkheden verkend om de landgoederen in de toekomst verder te ontwikkelen zowel in economische als ecologische zin.

ONDERNEMEN EN BELEVEN

De regio wordt in de toekomst nog aantrekkelijker door in te zetten op ondernemerschap en beleefbaarheid. De Brabant brede ontwikkeling van vrijetijdseconomie krijgt op deze manier vorm op De Brabantse Wal. De A4 en A58 bieden daarbij een unieke kans om het gebied te promoten. Plekken als Fort Henricus, Fort de Roovere, de landgoederen Wouwse Plantage, Mattemburgh en Lievensberg, vormen de etalages waar het gebied zich in al zijn rijkheid en verscheidenheid kan tonen. De bijzondere kenmerken, verhalen, ondernemerschap en kennis in de verschillende gebieden rond De Wal raken met elkaar verbonden als in een klavertjevier. Met alle magie die daarvan uitgaat...

STREEFBEELD

STREEFBEELD

Inleiding

In West-Brabant, waar de Zuidwestelijke delta het Brabantse zand ontmoet, verheft zich een indrukwekkende wal. Gezien vanuit Zeeland rijst het gebied als het ware op uit de vlakke zeeleipolders. De wal vormt een spil op de overgang van zand, klei en veen. Op de schaal van Nederland zijn er slechts een paar karakteristieke hoogten en grote steilranden. Deze zijn allen verschillend van omvang en karakter. In vergelijking met de Veluwe, de Utrechtse Heuvelrug of de Limburgse steilrand is de wal bescheiden in omvang, maar juist in het samenspel met de omliggende gebieden biedt de wal een keur aan belevingen en kwaliteiten op zeer korte afstand. Kortom, een uniek gebied voor Brabant en Nederland, dat zich zelfs uitstrekt tot over de landgrens.

..... VISIE

De Wal verdient aandacht. Om de aantrekkelijkheid van het gebied voor toerisme en recreatie, wonen en bedrijvigheid, te behouden en waar mogelijk te vergroten, is het wenselijk om de herkenbaarheid en beleefbaarheid van De Wal verder te versterken. Centraal daarbij staat het versterken van de (ruimtelijke) karakteristieken van de Wal, het versterken van contrasten door landschapsherstel in omliggende gebieden, verbindingen leggen en het toevoegen van nieuwe elementen en structuren. Gebieden versterken en slim verbindingen leggen, waarbij ruimtelijke kwaliteit samengaat met ondernemen en beleven: dat is het streefbeeld voor het contrastrijke landschap van De Brabantse Wal. Een landschap met allure!

..... WAAR IS DE WAL?

De Brabantse Wal ligt in het westen van de provincie Noord-Brabant en vormt de overgang tussen de Brabantse zandlandschappen en het gebied van de Zuidwestelijke Delta. De begrenzing van het gebied ligt grotendeels binnen de gemeente Woensdrecht, Bergen op Zoom, Steenbergen en, gedeeltelijk binnen, de gemeente Roosendaal. De Brabantse Wal is de uitloper van een groter gebied dat zich uitstrekt tot ver in Vlaanderen. Direct ten zuiden van De Brabantse Wal bevindt tevens zich de stedelijke agglomeratie van Antwerpen. De wal is als verhoging in het landschap duidelijk zichtbaar en herkenbaar op de reliëfkaart.

worden gerealiseerd, moeten een bijdrage leveren aan de specifieke kwaliteiten of waarden die voor het betreffende gebied zijn beschreven.

De gebieden zijn:

- *Grenzeloze natuur (Zuid)*
- *Waterrijke polders (West)*
- *Langs de Linie (Noord)*
- *Zand en Turf (Oost)*

..... GRENZELOZE NATUUR (ZUID)

Het zuidelijk deel kenmerkt zich vooral door de grote aaneengesloten bos- en natuurgebieden op de wal zelf. Een diversiteit aan bossen afgewisseld met stuifduinen, heidevelden en vennen. Landgoederen geven grote delen van het gebied een statig en formeel karakter. Het gebied gaat over in de Kalmthoutse Heide in België en vormt samen met dit gebied 'het Grenspark De Zoom-Kalmthoutse Heide'.

Ontwikkelingen in dit deel van de Wal dragen bij aan:

- **Het versterken van de kwaliteit en beleving van de steilrand**
 - door middel van het versterken van gradiënten;
 - door middel van het versterken van het boskarakter op de wal zelf.
- **Het verbinden van natuurgebieden**
 - door het versterken van de onderlinge samenhang tussen de bossen en heidevelden. Plaatselijk kan dit betekenen dat ecologisch minder interessante naaldboutbossen kunnen worden omgevormd in droge en/of vochtige heidemilieus en stuifzanden;
 - door het versterken van de samenhang tussen de gebieden in Nederland en Vlaanderen. Een substantieel deel van de belangrijke natuur- en landschapswaarden van de Wal is in Vlaanderen gelegen. Dit betekent een nauwere afstemming tussen natuurdoelen, inrichting en beheer, zoals dat wordt voorgestaan door de Grensparkorganisatie;
 - door het waar mogelijk verwijderen van hekken (tussen private en publieke domeinen);
 - door het opheffen van infrastructurele barrières.
- **Het aanleggen van ecodeucten, met name tussen/over:**
 - Markiezaatsmeer en de bosgebieden ten noorden van het vliegveld. Het opheffen van de barrière van de A58/A4 en de spoorbaan vormt met afstand de belangrijkste

schakel in het herstel van de gradiënt tussen Wal en delta. Een ecoduct dient rekening te houden met het golvende patroon van droge dalen haaks op de snelweg;

- Landgoed Zoomland en de Bergsche Heide over de A58;
- Provinciale wegen zoals Putseweg (N289) en Steenbergseweg (N259).

Waar mogelijk kunnen de ecoducten gecombineerd worden met recreatief medegebruik.

- herstellen van de relatie tussen de historische landgoederen en het onderliggende landschap, zoals bijvoorbeeld landgoederen Lievensberg, Zoomland, Groot Molenbeek, Mattemburgh, Wouwse Plantage of landgoed Boslust,
 - door het herstellen van de oorspronkelijke lanenstructuren en routes;
 - door het herstellen van waardevolle zichtlijnen en vista's.
- Het versterken van de verscheidenheid aan bossen en bostypen;
- Het ontwikkelen van nieuwe landgoederen;
- Het versterken van de ecologische waarden van het landschap, waarbij kenmerkende plant- en diersoorten van het kleinschalig besloten landschap, goede indicatoren zijn.
- Het zo veel mogelijk vasthouden van regenwater op de Wal;
- Het vergroten van de recreatieve mogelijkheden (routes voor diverse gebruikers), het ontwikkelen van recreatieve poorten en de bijdrage aan een recreatieve zoning;
- Het inspelen op en versterken van de kwaliteiten van het landschap bij landbouwkundig gebruik, met name van kleinschalige akkercomplexen. Kansrijk is de optie om regionale producten te verbouwen en vermarkten;
- Het in samenhang beschermen van cultuurhistorische waarden, het zichtbaar maken en ontsluiten van deze waarden en tevens als inspiratie gebruiken voor nieuwe ontwikkelingen. Een voorbeeld is het behoud en herstel van zandwegen vanwege hun cultuurhistorische betekenis, maar ook vanwege hun hedendaagse belevingswaarde en gebruiksmogelijkheden;
- Het opstellen van een grensoverschrijdend (calamiteiten) plan om grootschalige natuurbranden tegen te gaan, in samenhang met natuur- en gebiedsontwikkeling.

.....
WATERRIJKE POLDERS (WEST)

Het westelijk deelgebied bestaat uit de laaggelegen zeeleipolders, met het daarin gedeeltelijk gelegen stedelijk gebied van Bergen op Zoom, onderaan de steilrand van de Brabantse Wal. Het gebied kenmerkt zich veelal door talrijke polders omringd met dijken en een rationele strak verkaveling. In de ondergrond ligt een fraai patroon van kreken en kreekrestanten, die getuigen van een relatief recent verleden toen de invloed van de zee nog tot ver in het gebied reikte. Dit was het land dat bewoog met de grillen van de zee en de Schelde. Er liggen dan ook diverse verdrongen dorpen in dit gebied, zoals Oud-Ossendrecht, Hildernisse, Koeveringe en Polre. Het is het land van weidse zichten en akkerbouwgebieden. De voormalige vestingstad Bergen op Zoom ligt met de Waterschans als uitstekende punt als een vooruitgeschoven post in het poldergebied. Als gevolg van de aanleg van de Deltawerken is de oorspronkelijke relatie tussen Bergen op Zoom en de Schelde en het Markiezaat goeddeels verloren gegaan.

Ontwikkelingen in dit gebied dragen bij aan:

- Het versterken van de kwaliteit en beleving van de steilrand:
 - versterking van de gradiënten;
 - ontwikkeling natte open gebieden grenzend onder aan de steilrand.
- Het zoveel mogelijk open houden van het landschap, dat wil zeggen geen nieuwe (grootschalige) verstedelijking toestaan in de open polders en aan de voet van de steilrand. Ten aanzien van het toevoegen van beplanting zou dit in deze gebieden alleen moeten gebeuren langs of bij erven, dijken, kreken, dorpsranden en bedrijventerreinen;
- Het behoud van de boemdijken die de verschillende inpolderingen markeren. Zij vertellen het verhaal van de bevechten van het land op de zee en zijn zeer waardevol als recreatieve routes. Ten aanzien van het recreatief medegebruik dienen aanvullende voorzieningen te worden getroffen.
- De ontwikkeling van aan kwel gebonden natuur op de overgang van zand naar klei en/of veen. Het vasthouden van dit waardevolle water is van belang voor de natuurwaarden, maar kan op termijn ook ten goede komen aan de Wal zelf of aan

andere gebiedsfuncties zoals de landbouw. Aan de zuidzijde dient de Agger, als restant van de vroegere Schelde beter beleefbaar te worden gemaakt, bijvoorbeeld door het toevoegen van beplanting en door het water te koppelen aan fiets en eventueel ook kanoroutes. De Agger dient op een goede manier verbonden te worden met het Markiezaat; de kruising met de snelweg en het spoor rondom het Knooppunt Markiezaat is daarbij van groot belang.

- Het waar mogelijk herstellen van de relatie van de Wal met het watersysteem van de Delta. Hierbij moet geanticipeerd worden op de mogelijke en door de regio gewenste ontwikkeling van een zout Volkerrak-Zoommeer systeem.

..... LANGS DE LINIES (NOORD)

Op de kop van de Wal, in het noorden, omsluit zich een gordel van vestingsteden, fortificaties en voormalige inundatiegebieden als onderdeel van de voormalige West Brabantse waterlinie en de grotere Zuiderwaterlinie. De laaggelegen inundatiegebieden vormen een contramal van de noordelijke beboste kop van de Wal. Het gebied is uiterst contrastrijk, overgangen van meer kleinschalige landschappen rond de kop naar de meer grootschalige zeeleipolders en veenontginningsgebieden. Hoewel de steilrand in het noordelijk deel langzaam maar zeker onder het maaiveld 'verdwijnt', is de Wal als fenomeen nog steeds beleefbaar in het landschap door het verschil in verkavelingstructuur, beplanting en grondgebruik.

Ontwikkelingen in dit gebied dragen bij aan:

- versterking van de kwaliteit en beleving van de Wal;
- versterking van de gradiënten;
- ontwikkeling natte open gebieden grenzend onderaan de steilrand;
- versterking boskarakter en het kleinschalige karakter van het oude zandontginningslandschap op het zandige deel van de Wal.
- Het in samenhang ontwikkelen, beschermen en toeristisch-recreatief ontsluiten van het cultuurhistorische landschap 'Zuiderwaterlinie bij Steenberg' (Forten Pinsen, De Roovere, Henricus, Benedensas). De verlenging van de A4 biedt kansen

om de Zuiderwaterlinie op specifieke plekken te promoten (met name bij Fort Henricus en Fort De Roovere). Er dient meer aandacht te zijn voor de zichtbaarheid van de Linies vanaf de weg, bijvoorbeeld bij het Laag.

- Het aaneensmeden van de verschillende recreatieve fiets- en wandelroutes in het gebied;
- De ontwikkeling van vesting Steenberg met voormalige turfhaven als de centrale spil voor diverse recreatieve routestructuren in het gebied;
- Het niet aan elkaar laten groeien van de agglomeraties van Bergen op zoom, Halsteren, Lepelstraat en Steenberg – het openhouden van groene buffers tussen de gebieden;
- Het stimuleren van de ontwikkeling van nieuwe landgoederen;
- Het bestrijden van verdroging in de zandgebieden (bijvoorbeeld het project 'water uit de Wal');
- De realisering van natte natuurgebieden aan weerszijden van de zandrug. Dit kan goed samengaan met het organiseren van waterberging en opvang van water;
- Het versterken van de kreken aan de noordzijde van het gebied, met name de Ligne, de Kruislandse kreken en de Steenbergse/Rosendaalse Vliet. In potentie zijn deze wateren aaneen te smeden tot een bevaarbaar netwerk voor kano's en roeibootjes dat doorloopt tot aan Fort de Roovere toe.

..... ZAND EN TURF (OOST)

De oostzijde van de wal wordt gekenmerkt door een glooiend zandlandschap en veenontginningen, doorsneden door beken en turfvaarten, zoals de Zoom. Het landschap kenmerkt zich door een karakteristiek onregelmatig patroon, verspreide bebouwing en diverse buurtschappen en dorpen.

Ontwikkelingen in dit gebied dragen bij aan:

- Relicten van de veenontginningsgeschiedenis gebruiken als inspiratiebron voor

STREEFBEELD

toekomstige ontwikkelingen, zodat deze structuren weer zichtbaar worden in het landschap;

- Versterken van de structuur van turfvaarten en turfhavens;
- Versterken natuur- en landschapswaarden in groene buffers tussen de steden Bergen op Zoom en Roosendaal;
- Het uitbreiden van recreatieve routestructuren. Met name de routes langs de Zoom en de Eldersche Turfvaart/Jan van Nispenvaart zijn van belang. Het doortrekken van de Zoom als eenduidige structuur tot aan de voormalige monding bij de Kop van 't hoofd en de Waterschans in Bergen op Zoom is van belang;
- Aan de andere kant dient de route langs de Zoom te worden doorgetrokken tot over de Belgische grens naar de Kiekenhoeve (één van de recreatieve poorten in het Grenspark). Hier is een goede horecavoorziening en het punt is een goede overstap naar routes naar Roosendaal en de Kalmthoutse Heide.
- De kruising van de Zoom met de A58 dient verbeterd te worden voor recreatief gebruik en biedt kansen voor een aansluiting bij de aanwezige horeca van de Wouwse Tol. Deze verzorgingsplaats met motel en wegrestaurant biedt goede kansen om als recreatief transferium dienst te doen en voor de verkoop van streekproducten;
- Investeren in herstel landschapselementen en toevoegen van nieuwe landschapselementen. Hierbij dienen met name de zogenaamde frikken te worden genoemd: smalle stroken bos met daar omheen veel water;
- Ruimte bieden voor stad- en natuurboeren (verkoop en teelten van streekproducten);
- Versterken van ecologische waarden van het landschap door te sturen op te behouden of te ontwikkelen kenmerken van het landschap, waarbij kenmerkende plan- en diersoorten van de halfopen en besloten cultuurlandschappen goede indicatoren zijn.

DE STEILRAND ALS VERBINDING

De diverse gebieden worden verbonden door de karakteristieke lijnstructuur van de steilrand. Deze lijn heeft een uniek ruimtelijk karakter en voorkomen en biedt op zijn eigen wijze zicht op de uniciteit van de Wal en de wijze waarop landschap, natuur en de mens de Wal hebben gevormd en gebruikt.

Deze steilrand vormt letterlijk een herkenbare gidslijn over de Brabantse Wal. Deze lijn vormt een prominente vorm binnen het streefbeeld, waarlangs projecten in samenhang kunnen worden ontwikkeld. Het structurerende element van de steilrand dient beter zichtbaar en beleefbaar te worden gemaakt. Binnen elk van de klaverbladen wordt de steilrand beschouwd, maar gezien het grote belang ervan is hij hier als aparte lijn beschreven.

DE STEILRAND

Het meest opvallend in het landschap van de Brabantse Wal is de steilrand: een abrupte overgang van de hoger gelegen zandgronden naar de lager gelegen zee-kleipolders. Het contrast van de wal met zijn omgeving, is hier het grootst. De steilrand slingert van Ossendrecht langs Hoogerheide, Woensdrecht, Bergen op Zoom en Halsteren tot Steenberg. De steilrand is aangemerkt als aardkundig waardevol gebied. De steilrand bereikt hoogten van ongeveer 20 meter boven NAP. Het landschap langs de steilrand is rijk getekend door een historie van oorlogen, overstromingen en inpolderingen. De abrupte overgang van hoog naar laag zorgt voor een verrassend gevarieerd en bijzonder landschap. Alle projecten op De Brabantse Wal zijn er op gericht om deze contrasten en overgangen naar omliggende landschappen nog meer herkenbaar en beleefbaar te maken. Sinds begin vorige eeuw is de Steilrand op enkele plaatsen aangetast. De Steilrand kan eigentijdse glorie combineren met de rijkdom aan ecologie en cultuurhistorie.

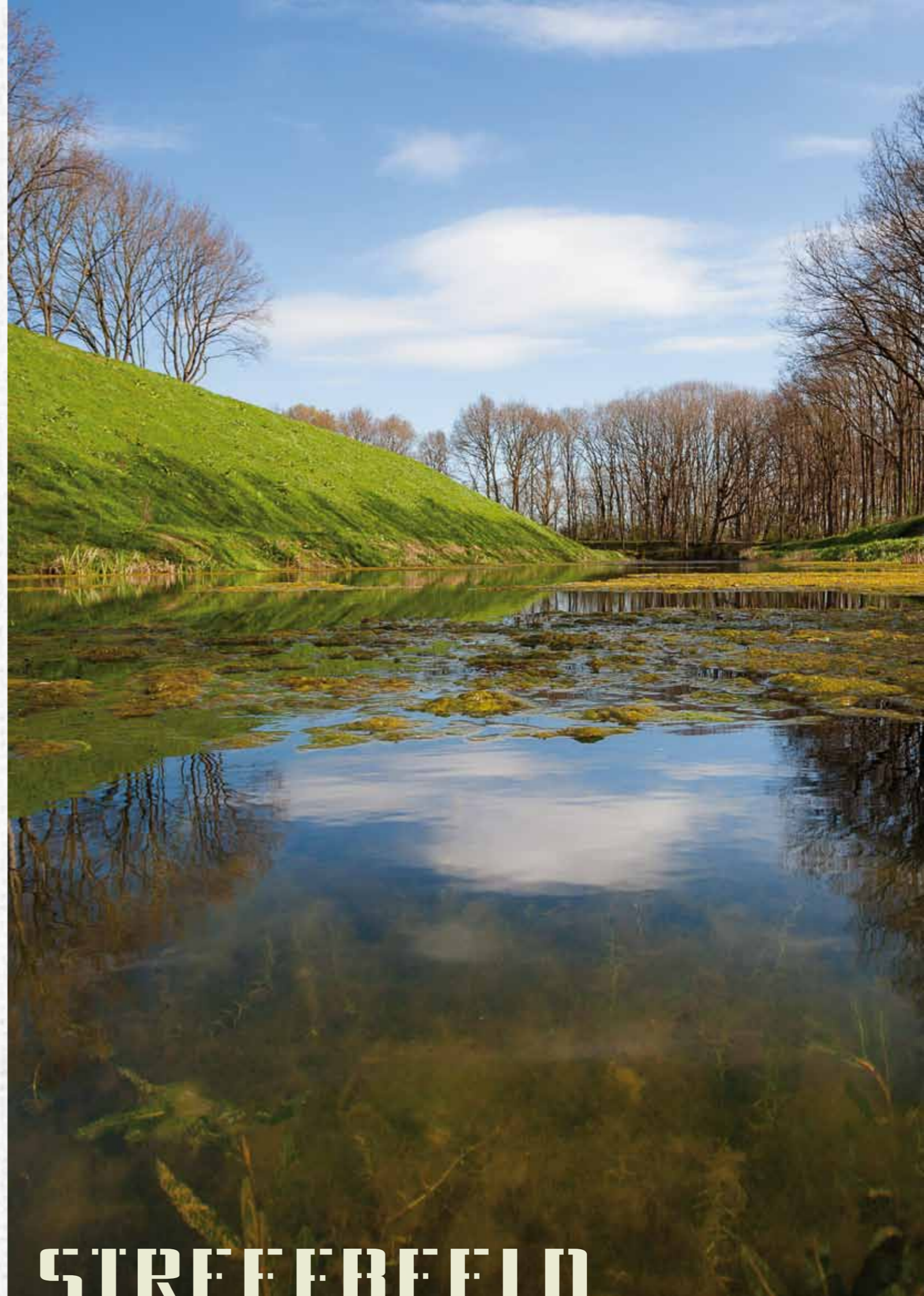
In het noorden rond Halsteren en Lepelstraat, waar de Brabantse Wal als het ware onder de jongere kleiafzettingen verdwijnt, is het hoogteverschil veel minder spectaculair. Niettemin is de Wal ook hier nog steeds een belangrijk fenomeen dat een belangrijke landschapsvormende werking heeft gehad. Daarom dient de Wal ook hier dusdanig behandeld te worden dat de verschillen aan weerszijden van de

gradiënt duidelijker beleefbaar worden gemaakt. Dat kan bijvoorbeeld door middel van een gericht beplantingsplan.

De ligging van de steilrand op de grens van Brabant en Zeeland, biedt de mogelijkheid alle kenmerken van De Brabantse Wal te laten zien. Door de hoge ligging, bieden 'vensters' vanaf de wal uitzichten op de polders, natuurontwikkeling en het water. De ligging van de wal nodigt ook uit om een aantal zichtpunten vanuit de omgeving op de wal te benutten als 'etalage' en hier een aantal mooie, karakteristieke overgangen en elementen te etaleren.

Uitgangspunten hierbij zijn:

- Ontwikkeling van een route waarbij mensen het fysieke hoogteverschil zelf kunnen voelen. Deze route leidt van het ene naar het andere 'hoogtepunt' (letterlijk hoog punt, bezienswaardigheid, enz.)
- Ontwikkelen van een aantal 'vensters' (uitzichtpunten) met zicht op een aantal kenmerkende onderdelen van de Delta (polders, water, natuur)
- Ontwikkelen en vormgeven van een aantal 'etalages' waar kenmerkende elementen op de wal duidelijk zichtbaar worden gemaakt (bijvoorbeeld scherpe overgangen stad-land, landgoederen, mooie/kenmerkende gebouwen op strategische plekken, scherpe overgang bos/water);
- Het accentueren van de hoogteverschillen door middel van 'massa' bovenop de Wal en het openhouden en leeg maken van de ruimte eronder.
- het opstellen van een beplantingsplan voor alle haaks snijdende infrastructuur van de steilrand en voor de wegen en akkers die op de grens liggen;
- Stedelijke ontwikkelingen gekoppeld aan de A58-A4 oppakken als integrale gebiedsopgave zodat Steilrand en groene buffers tussen agglomeraties beleefbaar blijven;
- Afstemmen van stedelijke ontwikkelingen op de landschapskwaliteiten van de Steilrand, zoals bij Bergen op Zoom-Halsteren, Woensdrecht en Ossendrecht.

STREEFFELD